

omfang kom til at tage del i andre af Østfrontens brutale aktioner.

Undersøgelsen inddrager et omfattende nyt kildemateriale i form af breve og dagbøger fra de frivillige selv og hidtil ukendt tysk kildemateriale. Der er måske en tilbøjelighed til at give dette overvægt mod det hidtil kendte. Således dateres uroen i frikorpset, som spillede en rolle for, at Kryssing mistede kommandoen efter en frivilligs dagbog til 17. februar 1942, altså efter SS-Gruppenführer Krügers kritiske inspektion 13. februar, og betegnes som dråben, der fik bægeret til at flyde over. Men det diskuteres ikke, hvordan da samme hændelse kan være beskrevet i to breve i Bovrup-arkivet dateret 3. februar, altså før inspektionen.

Er dette en detalje, knytter der sig væsentlig interesse til spørgsmålet om, hvor mange der gjorde tjeneste, og hvor mange af dem der faldt. På grundlag af månedsberetninger fra »Fürsorgeoffizier der Waffen-SS in Dänemark«, som for nylig er fundet i Moskva, er tallet opgjort til ca. 6.000 indkaldte, heri indbefattet de ca. 1.400 fra det tyske mindretal, hvis tal kendes fra andet materiale. Tabstallene er naturligvis ufuldstændige. Men en udregning, som sætter de samlede tab til samme procent som i Frikorps Danmark, giver resultatet 1.750. Det skønnes da, at 2.000 døde er et realistisk tal. Forfatterne er her gået ud fra, at sent indkaldte har haft større tab end veteranerne, en gængs opfattelse, som dog ikke stemmer overens med undersøgelser af amerikansk infanteri under 2. Verdenskrig, og heller ikke med, at det udvalg af overlevende, Karl O. Christiansen har behandlet, viser en tydelig underrepræsentation af dem, der havde meldt sig tidligt. Det kunne være lige så rimeligt at justere de 1.750 ned til 1.500, altså ca. en fjerdedel.

Der er nogle problemer i materialet, som kunne have været drøftet nærmere,

idet forsorgsofficerens tal ikke umiddelbart stemmer overens med en opgørelse fra SS-Hauptamt pr. 30. juni 1943, ifølge hvilken man allerede da skulle have nået 6.000 indkaldte, hvis man lægger de hjemmetyske frivillige til de 4.800, der her betegnes som »germanische«, altså ikke »volksdeutsche«. Men forklaringen er utvivlsomt, at alle er taget med, så det kunne konkluderes, at der i Danmark som i Norge, Holland og Flandern var hvervet ca. 1 promille af befolkningen.

Alt i alt har vi fået en sober og solid undersøgelse af et omstridt emne.

Henning Poulsen

Leif Thorsen: *Hans Hedtoft. En biografi.* (Odense Universitetsforlag, 1998). 354 s., 250 kr.

En ny bølge af danske politiske biografier ser dagens lys i disse år. Der er dels tale om journalistisk prægede biografier, der omhandler nulevende og endda til tider stadig aktive politikere, dels mere historisk-videnskabelige arbejder, der går tæt på politikere og udenrigspolitiske aktører fra den tidlige efterkrigstid. Eller måske mere præcist udtrykt: de omhandler personer, der har været aktive i såvel mellemkrigstiden som efterkrigstiden. Man kan i sidstnævnte kategori henvise til Niels Finn Christiansens biografi om Hartvig Frisch eller Bo Lidegaards Kauffmann-biografi.

Leif Thorsens Hedtoft-biografi passer ligeledes ind i sidstnævnte mønster. Hedtoft indledte sin politiske karriere i mellemkrigstiden og nåede i 1939 at blive udnævnt til formand for Socialdemokratiet. Krigsårene repræsenterede derimod noget af en mellemspilperiode for Hedtoft. Han blev tvunget bort fra formandsposten igen på tyskernes forlangende, men var fortsat klart en af de mest indflydelsesrige og toneangivende socialdemokratiske ledere under besæt-

telsen – om end ikke ubestridt den ledende, selv ikke efter Staunings afgang. H.C. Hansen og især Wilhelm Buhl gjorde ham rangen stridig, og tager man befrielsesregeringen som målestok, havde de to sidstnævnte i 1945 endda »overhallet« Hedtoft med deres udnævnelser til henholdsvis finansminister og statsminister, mens Hedtoft kun fik jobbet som arbejds- og socialminister. Til gengæld blev Hedtoft efter befrielsen atter formelt indsat som partiformand. Denne position gjorde i de følgende år Hedtoft til den reelle socialdemokratiske topfigur, hvilket understreges af, at det var ham, der i 1947, da Socialdemokratiet endnu engang kom i besiddelse af regeringsmagten, blev udnævnt til statsminister. Hedtoft var dog ikke lige toneangivende i alle forhold. Især i økonomiske spørgsmål var han fortsat meget afhængig af H.C. Hansen og Buhl – samt den unge J.O. Krag, som blev protegeet af Hedtoft. Der var i hele perioden, især efter den socialdemokratiske regerings fald i 1950, men også efter Hedtofts genindsættelse som statsminister i 1953 og frem til hans død under Nordisk Råds session i Stockholm i 1955, hvisken i krogene om, at den impulsive og letbevægelige Hedtoft burde abdicere til fordel for den solide og stabile H.C. Hansen. H.C. Hansen begik dog aldrig »kongemord« på sit jævnaldrende bysbarn fra Århus, og derfor døde Hedtoft formelt på toppen hin januar dag i 1955.

Alt dette får man god besked om i Thorsens biografi, der i overvejende grad er baseret på materialet i Hans Hedtofts arkiv på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. Det lykkes Thorsen at komme tæt på mennesket og politikerens Hedtoft. Beskrivelsen af Hedtoft som en politiker, der investerede sig selv i politikken, udlevede den i eksistentiel forstand, og derfor måske også brændte ud relativt hurtigt, virker vel-

funderet. Og det samme må siges om redegørelserne for hans politiske og magtmæssige placering inden for partiet.

Når biografien alligevel næppe vil betragtes som tilfredsstillende af faghistorikere, skyldes det, at bogen ofte er meget overfladisk i sin politiske analyse. Kritikken går på både form og indhold. Bogen er skrevet med alt for lange citater, endda i en form, hvor taler eller manuskripter ofte gengives i referende form i stedet for direkte citat. Sprogbru- gen, der veksler mellem præsens og imperfektum, skaber muligvis »afveksling« (som det er forfatterens udtrykte håb i forordet), men også forvirring og mangel på rytme. Samtidig er notehenvi- ningssystemet alt andet end gennemskueligt.

Den største umiddelbare mangel er imidlertid, at bogen bygger på for lidt materiale. Det springer især i øjnene, at megen af den relevante eksisterende forskning slet ikke er inddraget. Det rammer selve kvaliteten af analysen. Man kan således komme betydeligt mere i dybden, end det sker i denne bog. Det gælder eksempelvis med hensyn til analyserne af 9. april-erfaringens betydning for Hedtofts tilgang til sikkerhedspolitikken efter 2. Verdenskrig, baggrunden og prioriteringerne i Hedtofts ubestrideligt store nordiske engagement, Hedtofts rolle og holdning til Danmarks NATO-tilslutning samt meget mere.

Kan man derfor sige, at politikerens Hedtoft er rimeligt behandlet i denne biografi, gælder det desværre ikke hans politik.

Thorsten Borring Olesen

Niels Hørlück Jessen, Anders Myrtue, Per Grau Møller og Erland Porsmose (red.): *Landdistrikterne 1950-2050*. (Odense Universitetsforlag, 1997). 155 s., 175 kr.